

SOKAK ÇOCUKLARININ SOSYO-KÜLTÜREL VE EKONOMİK ÖZELLİKLERİ AÇISINDAN İNCELENMESİ: ANKARA SAKARYA CADDESİ ÖRNEĞİ*

Mehmet MEDER

Özet

Bu makale günümüzde sanayileşme süreci içerisinde bulunan ve bu sürecin özellikle sosyal boyutlarıyla ilgili tüm olumsuzluklarını taşıyan ve anakentlerde belirgin olarak ortaya çıkan sokak çocuklarını ele almaya çalışmıştır. Türkiye’de niceliksel olarak en fazla sokak çocuğunun yer aldığı anakentlerimizden biri olan Ankara’nın Sakarya caddesinde yaşayan sokak çocuklarının aile yapıları, niçin sokaklarda yaşadıkları ve acil bir şekilde çözüme kavuşturulmayı bekleyen sosyal psikolojik, sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel sorunları yüz yüze görüşme tekniği ile gizlilik ilkesine göre araştırılmıştır. Çalışmamızda yer alan sokak çocuklarının eğitim düzeyi düşük anne ve babaları Türkiye’nin kırsal kesimlerinden Ankara’ya göç eden ailelerden oluşmaktadır. Bütün boyutlarıyla güvensizliğin ve şiddetin yer aldığı sokaklarda bu çocuklar, uyuşturucu satıcıları, alkolikler, fuhuş ve organ mafyası gibi korkunç tehlikelerle karşı karşıya gelerek eğitim hayatına devam edememekte sigara ve uyuşturucuya alışma, kolay yoldan para kazanma, çeşitli suçlara yönelme, toplumsal dışlanma, aşağılanma, fiziksel ve psikolojik şiddete maruz gibi tehlikelerle karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu çalışma, olanı belirleme amacı güderken sokak çocukları ile ilgili genel bir bilgiyi de okuyucularına sunmaktadır.

Anahtar kelimeler: Sokak çocukları, aile, kentleşme, kültürel yozlaşma, çalışan çocuklar.

The Social-Cultural and Economical Specification Investigation of the Street Children: Example of Sakarya Street in Ankara

Abstract

This article explores the street children in Ankara Sakarya Street through a survey study. It examines negative effects of the notion of the street children fact in Ankara City, Which is the one of the biggest city in Turkey, and presents a socio-historical background for street children fact . It also examines effects of faminial factors and socio-economic factors on street children in Ankara Sakarya Street. Besides this, it combines the survey datas with faminial factors and socio-economic factors in theoretical framework of our study. Finally, it attempts to find out probable risks of these street children, and suggests some recommendations in order to solve crisis about the street children in Turkey. Consequently, we suggest that street childrens fact is a societal problem, and deduce that family institution is productive unit of street childrens fact.

-
- * Anket uygulamada ve çalışmanın oluşmasında katkı sağlayan Yüksek Lisans öğrencim Güray Bayraktar’a teşekkür ederim.

Key words: Street children, family, urbanization, cultural degeneration, working childrens

Giriş

Batı Avrupa ve Kuzey Amerika'da gerçekleşen modern sanayi devrimleriyle beraber bütün yer küreyi etkisi altına alan dönüşümler, özellikle Avrupa'yla çok uzun bir sosyo-tarihsel geçmişe sahip olan modern Türkiye'de kademeli olarak politik, ekonomik, sosyal, kültürel değişimlere neden olmuştur. Türkiye'nin özellikle 20 yy.da modernleşme ve sanayileşme adına gerçekleştirdiği hamleler kitlelerin gönüllü veya gönülsüz olarak kırsal alanlardan kentsel alanlara doğru bir kitlesel göç hareketini doğurmuştur. Bugüne geldiğimizde Türkiye nüfusunun %25'i kentlerde yaşayan tarım baskın bir ülkeyken %70'i kentlerde yaşayan bir ülkeye dönüşmüştür.

Tüm dünya ile birlikte ülkemizde de bu değişimler yaşanırken tarımda makineleşme, miras yoluyla toprağın bölünmesi gibi temel faktörler bu sektördeki iş gücünün sanayi ve hizmet sektörüne doğru kaymasına neden olmuştur. Bu paralel süreçleri yaşayan gelişmekte olan ülkeler ve ülkemizde kente göçün hızla artması, çekirdek ailenin ortaya çıkması, kadının çalışma hayatına girmesi, ülkedeki ekonomik gelir dağılımındaki adaletsizlik, kültürel yozlaşma gibi birçok faktör sokak çocukları ve sokakta yaşayan çocuklar sorununu ortaya çıkarmıştır. "Sokak çocukları" olgusu son yıllarda kitle iletişim araçları vasıtasıyla yazılı ve görsel basında gündemi sürekli meşgul etmesiyle büyük kentlerin caddelerinde ve sokaklarında yaşamaya çalışan yaşları 18'in altında olan çocukların tehlikeli yaşamlarına odaklanmamızı zorunlu hale getirmiştir.

Özellikle metropol kentlerin yoğun iş merkezlerinin olduğu kesimlerde aile korumasından uzak, günün tümünü veya tüme yakını sokakta geçiren, aileleri tarafından gözetilmeyen, aile içerisinde psikolojik, fiziksel veya cinsel şiddet/istismar gören çocuklar sokağa kaçmayı, evin dışında güvensizliğin ve şiddetin kol gezdiği sokak alanlarına yönelmeyi çözüm olarak görmüşlerdir. Bu sokak çocukları bally, tiner, hap gibi uyuşturucu maddeler kullanabilen, suç örgütleriyle ilişkisi olan 18 yaşın altındaki bireylerdir. Fiziksel, sosyal ve bilişsel özelliklerini sağlıklı biçimde geçirmeyen sokak çocuklarını toplum, şiddet potansiyeli taşıyan marjinal bir kesim olarak algılamaktadır. Sokaklarda yaşamak zorunda bırakılan, fiziksel ve psikolojik şiddet gören, şiddet uygulayan, sokaktaki tehlikeli çete ve gruplar tarafından istismar edilen sokak çocukları toplumun kanayan bir sorunudur. Toplumun kendini sosyal, kültürel, ekonomik olarak yeniden üretiminin yeri olan ailenin geleneksel işlevini yitirmesi ve toplumsal değerlerimizin yozlaşması ve yozlaşmasının bir sonucu

olarak ortaya çıkan bu durum, sosyolojinin ele alması gereken en önemli konularından biri olarak durmaktadır.

Sorunu belirleyip çözmeye aşamasında küçük de olsa bir katkı sağlamak amacıyla yapılan bu çalışmamızda araştırma alanı, Türkiye'nin en fazla sokak çocuğu barındıran kentlerden biri olması nedeniyle Ankara olarak seçilmiştir. Araştırma evreni, Ankara il sınırları içinde sokakta yaşayan çocukların çoğunlukla buldukları Sakarya caddesindeki 9-17 yaş arasındaki çocuklar oluşturmaktadır. Örnekleme ise Sakarya caddesinde yaşayan 50 sokak çocuğu oluşturmaktadır. Yüz yüze görüşmelerle yapılan ve daha çok betimsel bir araştırma olan uygulama sonuçlarına gelmeden önce sokak çocukları ile ilgili genel bilgileri aktarmakta yarar görmekteyiz.

“Sokak Çocukları” Olgusunun Sosyo-Tarihsel Arka Planı

Türkiye’de tarımsal üretim yapılan toprağın miras yoluyla sürekli olarak küçülmesi, sanayileşmeyle beraber korkunç boyutlara ulaşan makineleşmenin iş gücüne olan ihtiyacı azaltması, kan davaları, terör, kitle iletişim araçları yoluyla insanların zihinlerinde büyük şehirlerin sürekli bir cazibe merkezi olduğu imajının yaratılması gibi temel sebepler nedeniyle kırsal alanlardan kentsel alanlara göç edenler ilk etapta geçim ve konut sıkıntısı nedeniyle ekonomik sorunlarla karşılaşmıştır. 1950’lerden günümüze kadar süren kitlesel göç olgusu öncelikle ekonomik olmak üzere bir dizi sosyal, kültürel ve psikolojik sorunları beraberinde getirmiştir. Kentleşme sürecinin de önemli boyutu olan bu kırsal alanlardan kente göç hareketliliği nüfusun mekansal olarak yer değiştirmesini aşan bir değişim sürecine işaret etmekle ekonomik, politik, toplumsal ve kültürel düzeylerde bir dizi çarpıcı değişimi beraberinde getirmektedir (Işık ve Pınarcıoğlu 2005: 95). Kentsel alanlara göç eden kitleler öncelikli olarak barınma ve beslenme ihtiyacını daha önce kentsel alanlara göç etmiş hemşerileri ve akrabaları aracılığıyla karşılamaya çalışmışlardır. Gelişmekte olan ülkelerde yaşanan göç olgusu nedeniyle çaresiz kitlelerin hayatta kalabilme stratejisi olarak ürettiği gecekondu şehir özelliği özellikle periferisinde konuşlanmaya başlamıştır. Çoğu gecekonduya yaşayan bu aileler düşük gelirli vasıfsız işlerde çalıştığı için ve kazanılan ücret ailenin günlük ihtiyacını karşılamaya yetmediği için çocuklarını sokakta çalıştırmak zorunda kalmışlardır. Bu aileler kentte yaşama sürecinde gelir düşüklüğü, aile içi geçimsizlik, şiddet ve yavaş yavaş ortaya çıkan kültürel yozlaşma, aile yapılarının parçalanmasına ve sokakta çalışmaya başlayan çocuğun sokakta yaşamaya başlamasına neden olmuştur. Sokağa doğru yönelen bu çocuklar beslenme, barınma, güvenlik ve eğitim imkanlarından uzak kalmaktadır. Bu saydığımız özellikteki çocukların farklı yanları da olsa tüm Dünya kentlerinde benzer özellikler göstermektedirler. Sokak çocukları yaşam biçimleri, aileleriyle olan ilişkileri açısından çoğunlukla

sokakta çalışan ve akşam evine dönen çocuklar ile sokakta yatıp kalkarak sürekli sokakta yaşayan çocuklar olarak irdelenmiştir. TBMM'nin Sokak çocuklarıyla ilgili 2004 nihai raporunda, sokak çocukları; sokakta çalışan, dilenen ve madde bağımlısı olan çocuklar olarak alt gruplar oluşturmakta ve gruplar arasında geçişler görüldüğünü ifade edilmektedir (TBMM raporu 1, 2004: 23).

Sokak çocukları olgusu sosyal ve ekonomik gerilim hatlarının kurbanları ve somut göstergeleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Baş döndürücü hızda olan kentleşmeyle beraber gelir adaletsizliğindeki uçurum ve yoksulluk toplumsal değerlerde ve yapılar da çöküşün izlerini vermektedir. Ülkemizde 9 milyon 300 bin çocuk yoksulluk içinde yaşıyor ve 700 bin çocuk korunmaya muhtaçtır. 7 -18 yaş arasında okula gitmeyen çocuk sayısı 8 milyon 120 bin iken her gün ortalama 107 çocuk ölmektedir. Çocukların %72'si ana-baba, %22'si öğretmen tarafından şiddete maruz kalmaktadır (Kulca ve Korkmazlar-Oral 2003:2-3). Tüm dünya ülkelerinin ortak bir sosyal krizi olan sokak çocukları olgusunun birbirleriyle ilişkili birçok faktörle açıklanabilir. Biz burada aile içi faktörler ile sosyo-ekonomik faktörleri ele alacağız.

Aile İçi Faktörler

1.Aile İçi Şiddet

Çocuklara uygulanan şiddet fiziksel veya psikolojik olabildiği gibi her iki şiddet birlikte de uygulanabilmektedir. Şiddeti uygulayan kişi genellikle baba olmaktadır. Uygulanan şiddetin genellikle baba tarafından uygulanması, Türk aile yapısının ataerkil karakterinin somutlaştığı babanın sınırsız bir otoritesi olduğu anlayışı belki burada kendini hissettirmektedir. Şiddet uygulayan babalar tutumlarını ve davranışlarını çoğu zaman bu meşruiyet zemininden alarak haklı göstermeye çalışırlar. Babanın evin temel ihtiyacını sağlayacak güçte olmaması ve çocuğunu çalıştırmak istemesi sonucu ters bir cevapla karşılaşması şiddet uygulamasını doğurabilmektedir. Şiddetin uygulanmasıyla çocuğun psikolojisinde ve sosyalleşmesinde derin yaralar açabilmektedir. Bassuk, Rubin ve Lauriat 1986 yılında sokak çocuklarının anneleriyle yaptıkları çalışmada çocuklarının çoğunun anneleri tarafından fiziksel istismara uğradığı ve aile içi cinsel şiddete maruz kaldıklarını ortaya koymaktadır. (Altuntaş, 2003: 32). Ebeveynlerin çocuklarının sokakta çalışması konusunda uyguladıkları psikolojik ve fiziksel şiddet çoğu zaman çocukların evden kaçmasına da sebep olmaktadır. Altuntaş'ın bu konuyla ilgili yaptığı diğer bir çalışmada da sokaktaki çocukların sokakta yaşamasındaki evde uygulanan şiddet olduğu %40'lık bir yüzdeyle ortaya konmuştur (Altuntaş 2002 :23)

2. Üvey Anne- Baba

Boşanmayla birlikte ya annesinden ya da babasından kopan çocuklar üvey anne veya üvey babayla hayatlarına devam etmekte ve kopuşun sıkıntısını her an yaşamaktadırlar. Üvey anne veya babayla anlaşamayan çocuklar, sigara, içki, uyuşturucu gibi kötü alışkanlıklar edinebilmekte, isyankar davranabilmekte, içine kapanabilmekte veya evden kaçabilmektedir. Yılmaz'ın 1998 yılında sokak çocukları üzerine yaptığı çalışmada parçalanmış aileden gelen çocukların oranı %56,7, anne ve babası ile birlikte yaşayanların oranı %43'tür. Parçalanmış aileden gelen sokak çocuklarının üvey kardeşi olanların oranı %74,1, üvey kardeşi olmayanların oranı %25,9'dur (Yılmaz 1998:87).

Vatandaş'ın 2006 yılında İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa, Konya, Diyarbakır, Gaziantep, Adana ve Mersin'de istismar ve sokak çocuklarının ilişkisi üzerinden "kolay örnekleme tekniğine" göre 273 sokağın çocuğu üzerinden yaptığı çalışmada çocukların ebeveynlerini durumu üzerine soru sorulduğunda %39. 25 gibi yüksek bir yüzdeyle parçalanmış ailelerin çocukları olduğu görülmektedir. Buradan sokakta yaşayan çoğu çocuğun sağlıklı ve iyi geçinen bir aileden gelmemesi aile kurumunun toplumsal alanda ne kadar hayati bir öneminin olduğunu ve ailenin sağlamlığının, devamlılığının sokak çocukları olgusunu minimize etmeden dengeleyici kuvvet işlevi taşıdığını bizlere göstermektedir.

3. Kalabalık Aile

Kalabalık aile içinde bulunan çocuklar ebeveynlerinden yeterli düzeyde maddi ve manevi destek alamadıkları ve diğer kardeşleriyle bu desteği paylaşmak zorunda kaldıkları için sevilmediğini ve ilgilenilmediğini düşünmektedir. Buna tepki olarak da çocuklar evi terk ederek kısa süreliğine dikkatleri çekmek amacıyla veya sürekli olarak sokağın yolunu tutabilmektedirler. İstanbul'da yapılan bir araştırmaya göre İlik ve Türkmen, İstanbul'da sokakta yaşayan çocukların ailelerin tümünün gelir düzeyinin düşük olduğu, çok nüfuslu olduklarını ortaya koymuştur. 5-9 üyeye sahip ailelerin oranı %60,4, 10 kişiden fazla olanların oranı hiç azımsanmayacak ölçüde %34,6'dır (Altuntaş 2002:46).

4. Aile içi cinsel istismar

Sokak çocuklarının gerek sokak öncesi evdeki hayatlarında, gerekse de sokak sonrası hayatlarında cinsel istismar olgusuyla sık sık yüz yüze gelmişlerdir. Sezgin ve Öktem, cinsel istismarı şöyle tanımlamaktadırlar: "Bir yetişkinin güç kullanarak, tehdit ederek, zorla, cinsel olgunluğa ulaşmamış çocukla cinsel tatmin amacıyla cinsel ilişkiye girmesidir. Çocuklar özellikle

ailede, yani kendilerini en güvende hissetmeleri gereken ortamda cinsel şiddetle de karşılaşabilmektedir” (Sezgin ve Öktem 1996: 122). Çocuk istismarının nedenleri; ailenin yaşadığı olumsuz ekonomik değişimlere dayalı sıkıntılar, fiziksel ve psikolojik şiddet, üvey anne ve baba, bozulan ahlak anlayışı, istismarcının ruh sağlığının bozuk olması, eşler arasında cinsel ilişkinin bozulması, devam etmemesi cinsel istismarın başlıca nedenlerindedir. İstismara uğramış mağdur çocuk; ilaç ve alkol kullanma, kendini yaralama, intihar, içe kapanma, öfke ve saldırganlık, evden ve okuldan kaçma gibisinden davranışları sergileyebilir. Ne yazık ki Türk toplumunda cinsel istismara uğramış çocuklar bir çok mağdurun başın geldiği gibi toplumsal yaşamdan dışlanabilmektedir. Bazen bu çocuklar ailesi ve akrabaları tarafından istenmemekte, sokağa terk edilebilmektedir. T.C.K’ nun 414. maddesine göre 15 yaşından küçük bir çocuğa zor kullanarak, tehditle tecavüz edilmesi 10 seneden az hapis cezası verilemeyeceğini bildirmektedir (Şen 2004: 16). Bütün bunlara karşın cinsel istismarın en karakteristik özelliği aile içindeki küçük çocuklara zorla, tehditle, şantaj yaparak yararlanmaya gidilmesidir.

5. Aile tarafından zorla çalıştırılma

Tarımsal alandaki ücretsiz aile işçiliğinin yaygınlığı, üretimdeki düşük verim kente göçü hızlandırmıştır. Kente göç ettiklerinde aile sadece tüketim birimi olarak yer almış, kent yaşamının getirdiği masraflar, sosyal güvenceden yoksunluk çocukların çalıştırılmasına neden olmuştur. Çalışan çocukların çalışma nedenlerine baktığımızda; %38.4’ü aile gelirine katkıda bulunmak, %19.8’i hane halkının ekonomik faaliyetine yardım etmek, %15.9’u ailesi istediği için, %10.4’ü meslek sahibi olmak için, %6.3’ü kendi ihtiyaçlarını karşılamak için, %5.1’i hane halkının borçlarını ayarlamak için çalışmaktadır (Şişman 2004:11).

Evlerinde ve eğitim gördükleri okulda vakitlerini geçirmeleri gerekirken, çocukların zorla çalıştırılması psikolojik ve sosyal gelişimlerini olumsuz etkileyebilmekte, ket vurabilmektedir. Bu olgu aile içi iletişimin bozulmasına, iş ortamında olası hastalıklara yakalanmasına neden olabilmektedir. 1999 yılında yapılan çocuk iş gücü anketinde 6-17 yaş grubunda çalışan çocukların %26’i kırık veya çukuk, %19.5’i burkulma veya incinme, %15’i enfeksiyon hastalıklarına yakalanmaktadır (ÇSGB 2006:18).

Ailesi tarafından zorla çalıştırılan çocuğun hiç okula gönderilmemesi ülke eğitimine büyük darbe vurmakta, çalışmayan kendi yaşlılarından uzaklaşabilmekte ve çıkar grupları tarafından kullanılabilir. Organize suç örgütleri kandırılması kolay olan ve cezai ehliyeti olmayan bu çocukları çıkarları doğrultusunda kolayca kullanabilmektedir. Devlet İstatistik Enstitüsünün verilerine göre ülkemizde 6-17 yaşları arasında 16 milyon 88 bin

çocuktan 1 milyon 635 bin çocuk %10.2 lik bir oranla aile geçimini sağlamak veya aile bütçesine katkıda bulunmak için sokaklarda çalışmaktadır. Erder ise Ankara sokaklarında çalıştırılan çocuklar üzerine yaptığı araştırmalar sonucunda 6-15 yaş arasında yaklaşık 10.000 çocuk sokakta çalışmaktadır Bu çocukların ise %30.4'ü 12 yaş altındadır. Çalışan çocukların çoğu 13-15 yaş arasındadır. Eğitim ve gelir seviyesi düşük, göçe eden ve gecekondu bölgelerinde yaşayan çocuklardır (Şişman 2004: 23).

6. Sorunlu ebeveynler

Son günlerde ülkemizde medya aracılığıyla da insanlara dayatılan şans oyunları özellikle geçim sıkıntısı çekmekte olan göç etmiş bireyleri cazip gelmektedir. Özellikle kumar oynayan baba bunun kızgınlığını eşinden ve çocuklarından çıkarabilmekte, bunun yanı sıra içine düştüğü sıkıntıyı alkolle dindirmeye da çalışmaktadır. Özellikle 1980 sonrası politikacılar ve medya organları kolay yoldan köşeyi dönme anlayışını bireylerin zihinlere kazınmıştır. Zengin olabilmek için kullanılacak bütün yolların meşru olduğu anlayışı ve zengin olmamanın sebebinin de bireyin kendi beceriksizliğinden kaynaklandığı anlayışı zihinlere kazınmaktadır. Bu durum özellikle yoksul insanların saygınlık kazanmak ve zengin olmak için suç işlemelerine yol açmıştır. Ayrıca dolandırıcılık, kapkaç ve hırsızlığın doğal bir olay olarak algılanması alt gelir grubundaki ailelerin suç işlemesini teşvik etmekte ve babalarla çocuklar arasında gerilimli bir ilişkinin zeminini hazırlamaktadır. Yılmaz'ın 1998'de sokak çocuklarıyla ilgili yaptığı çalışmasında babaların üçte ikisi her gece ve her gün içki içmektedir. Geriye kalan üçte bir kısmı birkaç günde veya haftada bir içki içmektedir. Bu durumda olan abaların %40'ı hırsızlık, %35'i dolandırıcılık, %15'i adam öldürme suçlarını işlemiştir (Altuntaş 2002:23).

Sosyo-Ekonomik Faktörler

1. Göç, Kentleşme, Gecekondulaşma, Hızlı Nüfus artışı

Gelişmekte olan ülkelerde ve ülkemizde iç ve dış kitlesel göçler toplumsal yapıda derin değişimlere neden olmaktadır. Göçler özellikle büyük kentlerde trafik, ulaşım, çevre kirliliği, kamu kaynaklarının yasa dışı tüketimi, kozmopolitlik, aile kurumunda değişim, yabancılaşma, kültürde ve ahlaki değerlerde yozlaşma, artan suçluluk oranı ve bunların yan ürünleri olan çocuk işçiliği ve sokak çocukları ve gecekondulaşma gibi karmaşık sorunlar ağını üretmiştir.

Ülkemizde terör, kan davası ve bölgeler arası gelir dağılımındaki dengesizlik nedeniyle özellikle Doğu ve Güney Doğu Anadolu'dan metropollere doğru yoğun göç olmaktadır. Genellikle gecekondu bölgelerinde

yaşayanlar yoksulluk, aile içi şiddet, alkol bağımlılığı, aile parçalanması, suç oranının yüksekliği gibi sorunlarla daha çok karşılaşmaktadır. Bu sorunlarda sokak çocuğu olgusuyla doğrudan bağlantılı sorun alanlarını karşımıza getirmektedir. Yılmaz'ın 1998 yılında sokak çocuklarıyla yaptığı çalışmanın sonuçlarına göre çocukların %50 si İstanbul'a göç etmiştir. İstanbul'a gitmeden önce ailelerin 7'si Erzurum, 6'sı Adana, 10'u Bitlis ve Samsun, 16'sı Sivas, Ağrı İzmit ve Tunceli'de ikamet etmekteydi. Sokak çocukları daha çok göç eden ailelerin çocuklarıdır (Yılmaz 1998:85). Bu çalışmanın yanı sıra İstanbul'un Beyoğlu ilçesinde yapılan bir araştırmada göçe den çocukların çoğunun Güney Doğu ve Doğu Anadolu'dan göç eden bireylerin çocuğu olduğunu ve terör ve işsizlik nedeniyle göç ettiklerini belirtmiştir (Altuntaş 2003:37) Bu gibi çalışmalar sokak çocukların çoğunun Güney Doğu ve Doğu Anadolu bölgesinden göç eden kitlelerin çocukları oldukları sonucunu vermiştir.

“Kentleşme” ve “Gecekondulaşma” olguları ise sokak çocukları sorununu ortaya çıkaran sosyo-ekonomik faktörleri tetikleyen süreçlerden en önemlileridir. Türk toplumunda yaygın bir tutum olan çocuk emeğinin kullanımı sokak çocukları olgusuna kolaylıkla zemin hazırlamaktadır. Bu çocuklar ayakkabı boyama, mendil, kalem, çakmak satma, tartıcılık gibi işlerde çalışmaktadır. Çalışmak için ailelerini bırakıp kente göç eden çocuklar da vardır. Bu çocuklar %42.6'sı bekar evinde %33.52'si aile yanında, %22.53'ü akraba yanında kalmaktadır (Altuntaş 2003: 41).

Gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkelerdeki kronik sorunlardan biri olan hızlı nüfus artışı sokak çocukları olgusunu tetikleyen bir diğer etmendir.

2. Adaletsiz Gelir Dağılımı, Yoksulluk

Bölgeler arası eşitsizlikler, ekonomik krizler özellikle sosyal güvencesi olmayan ailelerin çocuklarının sağlık, beslenme, eğitim gibi masraflarını karşılayamamasına neden olmaktadır. Bu ihtiyaçları da karşılayabilmesi için anne ve babanın birden çok işte çalışması çocuk ile aile bağlarının zayıflamasına, çocuğun başıboş kalmasına neden olabilmektedir. Geçim sıkıntısı çeken ailelerin çocukları sokakta çalışırken suç örgütleri ve hırsızlığı meslek haline getiren çocuklarla tanışmaktadır. Bu kişilere özenerek hırsızlık, kapkaç v.b işler yapabilmektedirler.

UNESCO (1995)'nin sokak çocukları üzerine yaptığı çalışmalar sonucunda çocukların yoksul ve aile içi problem yaşayan ailelerden gelen ailelerden geldikleri ortaya çıkmıştır. Bu çalışmayı destekler mahiyette İstanbul'da yaptığı çalışmada sokakta çalışan çocukların ailelerin %46'sının hiç

bir sosyal güvencesi yoktur. Yeşil kart kullananların oranı %47'dir (Altuntaş 2002 :47).

Ülkemizde yüksek enflasyon nedeniyle alım gücünün çok düşük olması yoksul ailelerin çocuklarına bakamayıp Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumuna bırakılmaktadır. Çocukların koruma altına alınmalarının nedeni %71.6'yla ekonomik ve sosyal yoksunluk ve terk nedeniyle korumaya alınmış çocukların oranı ise %25.6'dır. (SHÇEK 2001:2)

3. Eğitim durumu, Macera düşkünlüğü

Sokak çocuklarının anne ve babaları genellikle ya ilkokulu hiç okumamış yada ilkokul terk düzeyindedir. Araştırmalar sonucu şiddetin en çok eğitimden yoksun kalmış aileler ve onlar tarafından yetiştirilmiş bireylerce sergilendiğini ortaya koymuştur. Diyarbakır sokak çocukları üzerine yapılan araştırmada, sokak çocuklarının ana babalarının eğitim durumlarına bakıldığında annelerin %95'inin, babalarının ise %54'ünün okur-yazar olmadığı tespit edilmiştir (Altuntaş 2002: 45-47).

Türkiye'de çocukların eğitim düzeyinin belirlenmesinde en açık göstergelerin ailenin okur-yazar olma durumu, sosyo kültürel nedenlerden dolayı kız çocuklarının eğitimine olumsuz bakılması, çocukların okul masrafları ve yerleşim yeri etkili olmaktadır. Yılmaz'ın 1998 yılında İstanbul'da sokakta çalışan çocuklar üzerine yaptığı çalışmada çocukların eğitim durumlarında önemli bir gösterge olarak yukarıda değindiğimizi ebeveynlerin eğitim düzeyi etkili olmaktadır. Bu çalışmada annelerin %75'i okur yazar değil, %15'i okur yazar, %1.7'si ilkokul mezunudur. Babaların %43. 3'ü okur yazar, %8. 3'ü ilkokul mezunu ve %11. 7'sinin ise okur yazar olamadığı görülmektedir (Yılmaz 1998 : 90).

Macera düşkünlüğü sorunu ise son yıllarda geliştirilmiş çizgi film sinemaları, çocuklar için açılan çizgi film kanalları, yerli dizilerde kahramanlık ve güç gösterisi yapan figürlerin ortaya çıkmasıyla çocukların bu dünya içinde kendilerini kaybetmelerine neden olabilmektedir. Bu eğilimde çocukların evlerinin dışındaki macera dolu ama tehlikeli sokağın kucağına düşmeleri tehlikesi vardır. Tylor'ın 145 sokak çocuğuyla yaptığı çalışmada çocukların benlik saygısı, güven ve aktif planlayıcı olma özellikleri değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda çocukların özgür olma, yaşamlarını kendi sözcükleriyle tanımlama ve uyanık iletişim geliştirme ve destekleyici arkadaş ilişkilerine sahip oldukları saptanmıştır (Altuntaş 2003:84).

Sokak Çocuklarının Karşılaşabileceği Riskler

Sokak çocuklarının sokakta karşılaşılabileceği riskler çok çeşitli ve yüksek düzey tehlikeleri barındırmaktadır. Bu riskler fiziksel, cinsel ve duygusal istismar, fuhuş ve eşcinsellik, sağlıkla, kazalar ve yaralanmalar, uçucu madde bağımlılığı, suçluluk, organların çalınma riski, eğitim görememe gibi risklerdir.

Sokakta doğal olarak alkolikler, uyuşturucu madde satıcıları, gasp çetesi, fuhuş mafyası ve yasadışı örgütler gibi uç gruplarla aynı ortamı paylaşabilmektedirler. Bunun yanı sıra çocuklar sokakta işlenen gasp, hırsızlık, kapkaç suçları ve serserilik nedeniyle polisle doğrudan karşı karşıya gelebilmektedir. Zanlı olarak şiddet gören, aşağılan çocuklar saldırgan tutumlar sergileyebilmektedir. Bu tutumları da gelecekteki hayatlarında şiddete eğilimli, acı almak ve vermekten haz duyan bireylere kapı aralamaktadır.

Sürekli olarak dışarıda karşılaştığımız ve mendil satın almamız, ayakkabı boyatmamız için ısrarcı olan sokak çocukları tepki çekerek birçok kişiden duygusal ve fiziksel istismar görebilmektedir. Çocuklara sokakta başlarından geçen en kötü olayın ne olduğu sorulduğunda %40'ı dayak, %24'ü polisin kötü davranması, %20'si cinsel taciz, %12'si bıçaklama olduğunu %28'i ise başından kötü bir şey geçmediğini belirterek sokağın portesini bize çizmişlerdir. Bilir'in yaptığı çalışmada 1600 çocukla yapılan alan çalışmasında fiziksel istismar oranını %33.5 bulmuştur. Dr. Behçet Uz Çocuk Hastanesi Psikiyatri polikliğine başvuran çocuklar arasında yapılan araştırmada %36 oranında fiziksel ve duygusal istismar saptanmıştır" (İÇİAG 1997:2).

Fuhuş, eşcinsellik ve sağlıkla ilgili riskler çocuğu sokakta bekleyen telafisi olamayacak sosyal krizlerin bir başka uğrağını oluşturmaktadır. Sokak çocukları cinsel yollarla geçen hastalıkların bulaşma riskine açıktır. Konaç'ın Ankara sokaklarında çalışan çocuklar üzerinde yaptığı çalışmada çocukların %26'sı cinsel istismara uğradıkları ortaya konulmuştur. Çocukların özellikle bir arada uyumaları, aralarında eşcinsel ilişkileri doğurabilmekte ve bu yüzden gelişimsel geriliklerle karşı karşıya gelebilmektedirler. Parklarda ve bahçelerde yatan çocukların hastalanma riski çok yüksek olmaktadır. Bir başka risk grubu olan kazalar ve yaralanmalar konusunda özellikle sokak çocukları, trenler, gemiler ve otobüslere kaçak binebilmekte ve inme binme sırasında kaza geçirme riskleri yüksek düzeyde olmaktadır.

Sokak çocuklarının karşılaşılabileceği bir başka risk grubu ise bir çok tehlikeye de kapı aralayan uçucu madde bağımlılığıdır. Vurguladığımız birçok aile içi ve sosyo-ekonomik faktörlerden dolayı çocuklar bir kaçış yolu olarak madde bağımlısı olabilmektedir. Genellikle sokak çocuklarının kullandığı maddeler; alkol, morfin, eroin, esrar, yapıştırıcılar, havagazı, tiner, daksil, kokulu kalem, silgi, gazlı kalemdir. Bu maddeler merkezi sinir sistemini

olumsuz biçimde etkileyerek tutum ve davranış değişikliği ve bedensel, ruhsal problemlere de kapı aralar. Ennew'e göre düzenli yapıştırıcı madde kullanan sokak çocuklarının genelde sesleri boğuktur ve burunları sürekli akar. Bulanık görürler ve kullandıkları maddedeki solven maddesi ilk olarak solunum sistemine etki eder. Yapıştırıcı kullanımı konsantrasyonu etkiler ve ani ruh hali dalgalanmalara neden olabilir (Ennew 1998:23-24). Sokak çocuklarının bu maddeleri kullanma nedenleri üzerine yapılan çalışmada daha çok korkmamak, utanmamak, üşümek ve moral bozukluğu kaynaklı olduğu ortaya çıkmıştır. Madde bağımlısı çocuklar üzerine yapılan bir araştırmada çocuklarıyla ilişkilerinde suçlayıcı, ilgisiz ve kendi sorun ve ilgileriyle uğraşan ailelerde açığa çıktığı ortaya çıkarılmıştır. Ailesinin davranışlarından dolayı çocuk kendini yetersiz hissedip madde kullanmaya yönelebilmektedir. Türkiye'de Emniyet müdürlüğünün çocuk bilgi formları verilerine göre %56'lık büyük bir kısmının hiç bir madde kullanmadığı, uçucu madde yada çözücü madde bağımlılığı oranının biraz yüksek olduğu, madde kullananların madde kullanmayanlara oranının %44 olduğunu ortaya koymuştur (TBMM raporu 2 2004:33).

Bir başka risk grubu olan suçluluk sorunu sokakta diğer risk grupları kadar tehlikeli sonuçlara yol açmaktadır. Sokak çocuklarının çoğunun örgütlü suç odakları ve çıkar grupları tarafından kullanıldıkları görülmüştür. Savunmasız olan bu çocuklar, kandırılıp dilencilik ve fuhuş sektöründeki insanların eline düşebilmektedir (UNICEF 1997:42). Bunun yanı sıra suç işleyen çocukların cezaevine konulması, mevcut cezaevi düzeninde çocukların ıslahı bir yana yeni suç teknikleri öğrenmelerine neden olmakta, bunun yanı sıra toplum tarafından sokak çocuklarına ön yargıyla bakılması çocukları suça yöneltebilmektedir. Bazı suç örgütlerinin günümüzde ciddi oranlarda yükselen kapkaç ve hırsızlık yüzünden sokak çocuklarını tehditle suça zorladıkları veya ailelerinden kiralandıkları görülmektedir. Yapılan araştırmalara göre; ülkemizde 28 bin civarında bağımlı çocuğun olduğu ve bunların 6 bin kadarının örgütlü suça karıştığı veya bireysel suç nedeniyle hapishaneye girdiği belirtilmektedir. Önlem alınmadığı takdirde önümüzdeki beş yıl içerisinde bu sayının 100 bin civarında bir sayıya ulaşacağı tahmin edilmektedir (TBMM Raporu 2 2004:2).

Sokakta çalışan veya yaşayan çocuklar, eğitim imkanlarından çok az yararlanmakta ya da hiç yararlanmamaktadır. Bunların çoğu ya ilkokul terk ya da ilkokul mezunudur. Bunun yanı sıra hiç okula gitmeyenlerde azımsanamayacak sayıdadır. Konanç'ın (1988)'ın Ankara'da yaşayan çocuklar üzerine yaptığı araştırma sonuçlarında çocukların eğitimlerini sürdürmeme nedenleri arasında ilk sırayı ekonomik nedenlerin (%55.2), ikinci sırayı ise okulda başarısızlık almaktadır (TBMM Raporu 1, 2004:35) Ülkemizde okula hiç gitmeyen sokak çocuklarının oranı Adana, Gaziantep, Urfa ve Diyarbakır illerinde fazladır. Okulu bırakma oranları bu illerde fazladır. Bunun yanı sıra

evde ve okulda farklı dil konuşulması okul başarısızlığına neden olabilmektedir (Arnas 2004:2).

Araştırmanın Amacı

Bu çalışma sokak çocuklarını sokağa iten etmenler, sokaktaki yaşam koşulları ve sosyo-kültürel özelliklerinin ortaya konmasını amaçlamakla birlikte çocukların aile yapıları ele alınarak sokak çocukları sorununa çözüm yolları ortaya koymaktadır.

Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırma evrenini, Ankara il sınırları içinde sokakta yaşayan çocukların çoğunlukla buldukları Sakarya Caddesindeki 9-17 yaş arasındaki çocuklar oluşturmaktadır. Örnekleme ise Sakarya caddesinde yaşayan 50 sokak çocuğu oluşturmaktadır.

Araştırmanın Metodu

Çalışmamıza başlamadan önce sokak çocukları hakkında literatür araştırması yapılmış olup uygulama kısmında ise sokak çocuklarıyla bireysel ve gruplar halinde yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Görüşmelerden sonra hazırlanmış olduğumuz 83 soruluk anket formundaki sorular sorularak cevaplanması istenmiştir.

Araştırmanın Problemi

Türkiye’de görece büyük metropollerde yoğunlaşan sokak çocuklarını sokağa iten sosyo-kültürel ve sosyo ekonomik etmenlerin bir bütün olarak sokak çocuklarının oluşmasında ne kadar belirleyici olduğu sorusu temel problemimizi oluşturmaktadır.

Alt Problemler

1. Sokak çocuklarının çoğunu kırsal kesimden büyük kentlere göç eden ve özellikle gecekonduarda ikamet eden ailelerin çocukları mı oluşturmaktadır?

2. Sokak çocukları suç örgütleri tarafından kullanılmakta mıdır?

- 3.Çocuğun ailede psikolojik veya fiziksel şiddet görmesi ile çocuğun sokakta yaşamaya başlaması arasında ilişki var mıdır?
4. Sokak çocuklarının eğitim düzeyleri düşük müdür?
- 5.Babanın sigara ve alkol kullanması ile çocuğun alkol, sigara, bally, tiner vb. uyuşturucu madde kullanması arasında ilişki var mıdır?
6. Sokak çocuklarının çoğu parçalanmış ailelerden mi gelmektedir?

ÇALIŞMA BULGULARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Aşağıda çalışmada bulguları ortaya koyan tabloları teker teker vermektan ziyade aile içi faktörler ve sosyo-ekonomik/suç faktörleri sınıflandırması altında elde ettiğimiz bulguların araştırma sorularımıza uygun ve geçerli cevaplar verip vermediği üzerinde duracağız.

1. Araştırma Problemleri Çerçevesinde Aile İçi Faktörleri Ortaya Koyan Cevapların Değerlendirilmesi

Ankara'nın Sakarya caddesinde görüştüğümüz 50 sokak çocuğunun cinsiyetine baktığımızda erkek çocuk sayısının kız çocuk sayısından bir hayli yüksek olduğunu gözlemlemekteyiz. Bu oranın çok boyutlu birçok nedeni olsa da sokakta yaşayan kız çocuklarının niceliksel olarak çok az olmasını Türk aile yapısının namus anlayışı ve kız çocuklarının çalıştırılmasını kabul etmeyen bakış açısının etkisiyle açıklamaya çalışabiliriz. Bu ortaya çıkan tablo, aile içi faktörleri içeren fakat bunun yanı sıra içinde bulunduğumuz Türk toplumun yapısı ve kültürüyle açıklanabilecek genişliktedir.

Sokak çocuklarının eğitim düzeylerini düşük olup olmadığını soran alt problemimizde sorduğumuz sorulardan görüşülen çocukların çoğu ilkokulu terk etmiştir. Çocukların okulu terk etmelerinde ise aile içi faktörler sınıfına dahil edeceğimiz ailenin okul kurumuna göndermek istememesi ve genellikle ailenin zoruyla bir işte çalışmaya başlamalarıdır. Bunun yanı sıra sosyo-ekonomik faktörlerinde etkisiyle düşük gelirli ailelerin çocukları olan sokak çocuklarının yaklaşık %46'sının ilkokulu terk ettiğini gözlemlemekteyiz. Görüştüğümüz erkek çocuklarının eğitim okuldan kaçma davranışı gösterip okula devam etmedikleri için okul başarı düzeyleri düşüktür. Bu konuyla ilgili çıkan ilginç bir ilişki ise çocukların eğitim durumları ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Görüşülen erkek çocuklarının düzeyi kız çocuklarına göre daha yüksek çıkmıştır. Bunda sadece sokakta çalışması Türk aile yapısından dolayı engellenmesi değil kız çocuklarının yaşam alanının sınırlarını evden ibaret gören bir anlayışın söz konusu olduğu tahmin edilmektedir.

Çocukların %80'lik büyük bir yüzdesi eve dönmeyi düşünmemektedir. Bunun sebepleri arasında anne-babasının çocuğa uyguladığı şiddet ve korku salan eylemleri başta gelmektedir.

Çocukların büyük bir kısmı, babalarının annelerini şiddet uygulayarak dövdüğünü ifade etmiştir. Sokak çocuklarının babalarının eşlerini dövme oranlarının %76 ve anne-babanın çocuğunu cezalandırıp cezalandırmadığı sorusuna %88'lik bir yüzdeyle çoğu kez hak etmedikleri cezalarla karşılaşabilmektedirler. Bunun yanı sıra anne ve babanın çocuğunu cezalandırma nedenleri arasında başka şeylere kızıp hırslarını çocuktan alma olgusunun %28'lik bir yüzdeyle yüksek düzeylerde seyrettiğini gözlemlemekteyiz. Bunun yanı sıra alt problemlerimizden biri olan "Çocuğun ailede psikolojik veya fiziksel şiddet görmesi ile çocuğun sokakta yaşamaya başlaması arasında ilişki var mıdır?" sorusuna ortaya koyduğumuz yüzdelerle çocuğun sokakta yaşamaya başlaması arasında ciddi bir paralellik görülmektedir.

Görüülen sokak çocuklarının çoğunun babası %72'lik bir yüzdeyle alkol, %68'lik bir yüzdeyle de sigara kullandığını gözlemlemekteyiz. Babanın sigara ve alkol kullanması ile çocuğun alkol, sigara, bally, tiner vb. uyuşturucu madde kullanması arasında ilişki var mıdır olarak yer verdiğimiz alt problemlerde babanın kötü tutum ve alışkanlıklarının çocukta bıraktığı olumsuz etkilere uyuşturucu madde kullanımının da etkili olduğu söylenebilir. Alkol ve sigara kullanan babaların çocukları da sigara,alkol, bally, tiner gibi uyuşturucu maddeler kullanması arasında doğrudan bir ilişki görülmektedir. Babanın kötü alışkanlıkları eşler arasındaki ilişkinin bozulmasına neden olmaktadır. Anne ve baba arasındaki bu geçimsizlik ise çocuğu sokağa itici bir faktör olarak görülmektedir.

Görüülen sokak çocuklarının %90 gibi büyük bir yüzdesinin sigara, bally ve tiner kullanma alışkanlığı vardır. Çocuklar bu uyuşturucu maddeleri ekonomik ve duygusal düzeydeki sorunlarını, ailelerini, sokakta karşılaştıkları tehlikeleri unutmak için kullanmaktadırlar. Sokak arkadaşları tarafından kabul edilmenin bir ölçütü olarak da bally ve tiner kullanmak neredeyse sokağın bir kuralı haline gelmiştir. Çocuklar yaşamlarında en çok etkili olan faktörler olarak, aile içinde uygulanan şiddet, aile içi huzursuzluk, anne-baba tarafından sokağa atılma ve sokakta tanıştığı arkadaşları olarak ifade ederek belki sosyo-ekonomik faktörlerinde üstüne çıkan ebeveynlerin çocuklarıyla olan duygusal ve fiziksel ilişkilerinin daha belirleyici olduğunu gözlemlemekteyiz.

Sokak çocuklarının anne-babalarının %32'lik bir yüzdeyle birbirlerinden ayrı olması ve ara sıra geçinip sürekli kavga etme oranlarının %36 olmasıyla birlikte Türk toplumunda çok yüksek düzeylerde görülmeyen aile parçalanması meydana gelmemektedir. Alt problemlerimizden biri olan

“Sokak çocuklarının çoğu parçalanmış ailelerden mi gelmektedir?” sorusuna bu yüzdelerle çocuğun sokakta yaşamaya başlaması arasında ciddi bir paralellik görülmektedir.

2. Araştırma Problemleri Çerçevesinde Sosyo-Ekonomik ve Suç Faktörlerini Ortaya Koyan Cevapların Değerlendirilmesi

Görüştüğümüz çocukların çalıştıkları iş türüne bakıldığında, babalarının çoğu işçi olarak çalışmakta olup bir kısmı ise geçici ve vasıfsız işlerde çalışmaktadır. Annelerin ise %64'lük bir kısmının okuma-yazma bilmeme durumuyla beraber büyük bir kısmı çalışmamakta olup birlikte çalışan kısım ise daha çok temizlikçilik gibi vasıfsız işlerde çalışmaktadırlar. Son derece alt düzey bir eğitime sahip olmakla birlikte iş konusunda da istikrarsızlıkların olduğu görülmektedir.

Sokak çocuklarının kardeş sayısına baktığımızda 3 ve daha çok kardeşi olan çocuk yüzdesinin %93.6 olduğunu gözlemlemekteyiz. Sokak çocukların aileleri geniş aile özelliği göstermektedir. Babaların çoğu %38'i işçi olarak çalışmakta olup ve bir kısmı da geçici işlerde çalışmakta olup maaşı evi geçindirmeye yetmemektedir. Bu nedenle çocuklar çalışmak zorunda kalıp sokağa zorla girme durumunda bırakılmıştır.

Sokak çocuklarının ekonomik durumu temel ihtiyaçlarını karşılamaya yetmeyen ve sürekli olarak bir işte çalışmayan bir profil çizmektedirler. Çocukların %30'u mendil, çiçek satarak %32'si ise ayakkabı boyama gibi sağlık güvencesi olmayan ve her türlü tehlikeye açık işlerde çalışmaktadırlar. Özellikle %64'ünün ailesinin göçle Ankara'ya göç etmiş olduğu ve %62 gibi yüksek bir yüzdeyle gecekonduda ikame etmesi alt problemlerimizden biri olan “Sokak çocuklarının çoğunu kırsal kesimden büyük kentlere göç eden ve özellikle gecekondularda ikamet eden ailelerin çocukları mı oluşturmaktadır ?” sorusuna bu yüzdelerle anlamlı bir ilişkinin kurulabileceğini gözlemlemekteyiz.

Sokak çocuklarının çoğunun sokakta yaşarken polisle temasları olmuştur. Görüştüğümüz çocukların polisle temaslarının nedenlerini yankesicilik, hırsızlık, tiner ve bally kullanmak ve insanların şikayetleri üzerine polis tarafından alıkonulmaları bu sokak çocuklarına potansiyel suçlu olarak bakılmasına neden olmaktadır. Sokak çocuklarının neredeyse tümünün benzer alışkanlıklara sahip olduğu klişesinin hem polis hem de vatandaşlar tarafından güçlü bir biçimde sürmesi sokak çocuklarının tümünü genelleyerek olumsuz küçük insanlar yığını olarak algılamalarına neden olabilmektedir. İlginç olan bir nokta ise sokak çocuklarını kimlerin istismar ettiği sorusuna %28'lik bir yüzdeyle zabıta veya polis cevabı verilmiştir.

Bunun yanı sıra sokak çocukları, sokaklarda fiziksel, cinsel ve duygusal istismarına uğradıklarını belirterek her türlü tehlikenin kol gezdiği güvensiz alanları kendilerine en edindiklerini ortaya koymuşlardır. Bunun yanı sıra bir alt problemimiz olan “Sokak çocukları suç örgütleri tarafından kullanılmakta mıdır?” sorusuna %30’luk bir kısmının evet dediği gözlemlenmektedir. Suç örgütlerinin sokak çocuğunun ilk etapta sokağa yönlendirilmesinde katkıları olmasa da büyük bir ihtimalle ellerinde bulundurdukları şiddet araçlarıyla sokak çocuklarına hükmedip sömürebilen çete örgütleri, sokak çocuklarının daha tehlikeli bir dünyaya girmelerine ve bu durumlarını yeniden üretmelerine neden olabilmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Sokak çocukları olgusu kentleşme sürecinin doğurduğu karmaşık problemler ağının sokak çocuklar üzerindeki sosyolojik ve psikolojik yansımalarına gönderme yapar. Türkiye’de en çok sokak çocuğunun bulunduğu metropollerimizden biri olan Ankara’daki Sokak çocuğu üzerine yapılan uygulamalı çalışmalar önemli sonuçlar çıkarmamızı sağlamıştır. Sakarya caddesindeki sokak çocuklarının cinsiyetinde erkek sayısının baskın olması geleneksel Türk aile yapısının karakterinden kaynaklanan kız çocuğunun namusunun sembolü olduğu anlayışının etkisinin bu alanda kendini açığa vurmasıyla açıklanabilir. Bu anlayış her ne kadar kız çocuklarını sokağın tehlikelerinden uzak tuttuğu yanılsamasını yaratsa da, sosyo- kültürel düzeylerinin alt düzeylerde kalmasını da doğurabilecektir. Görüşülen çocukların çoğunun ilkokulu terk etmelerinde, ailenin sosyo-ekonomik düzeyi ve aile tarafından dövülmesi ve dolayısıyla kendisinin de şiddete maruz kalması, ebeveynlerin kendi aralarındaki ilişkinin niteliğinin çocuğun tutumlarında ve sosyalleşmesinde yaratacağı derin izler bir yana çocuğuna aile ortamını terk edilmesi zorunlu olan şiddetin mekanın olarak algılamasına zemin hazırlayacaktır. Görüşülen sokak çocuklarının çoğunun babasının uyuşturucu madde kullanması, çocuğunda bu alışkanlıkları ilk olarak nereden edindiğinin ciddi ipuçlarını vermektedir. Uygulamalı çalışmamızdan çıkardığımız bazı temel sonuçlar bize Türkiye’de aile kurumunun sokak çocukları olgusunun temel üretici birimi olarak var olduğunu göstermektedir. Ayrıca sokak çocuğunun doğmasına ortam sağlayacak olan ailelerin, hükümet politikaları, sivil toplum kuruluşlarının konuya eğilmesi, vakıfların ve derneklerin müdahalesi olmaksızın iyileştirilemeyeceği, kısaca toplum olarak toplumsal bir yara olan bu konunun birlikte konuya eğilmeden çözölemeyeceği açıktır.

Türkiye’deki Sokak çocukları olgusu, ekonomik yapının ve manevi değerlerdeki yozlaşmanın bir sonucudur. Aile kurumunun işlevini yerine getirebilmesi için desteklenmesi, yoksul ailelere maddi yardımın arttırılması, kız

çocuklarının okutulması yönünde programlar hazırlanarak uygulamaya konulması, kadınlara yönelik meslek edindirme kurslarının açılması, sokak çocukları konusunda okullarda öğretmen, öğrenci ve velilerin bilgilendirilmesi, sokakta çalışan çocukların meslek edindirilmesi ve iş olanaklarının sağlanmasının yanı sıra sokak çocuklarının ve sokakta çalışan çocukların korunmaları için var olan yasaların yeniden ele alınarak değerlendirilmesi ve çocukların yaşamları güvence altına alınması gerekmektedir. Köylerin cazip kılınarak kente göçler önlenmeli, tarım sektörüne yatırımlar arttırılmalıdır. Sokak çocuklarına yönelik olarak Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu bünyesinde gece barınakları, çocuk istasyonları ve iyileştirme merkezleri açılmalıdır. Otogarlara, tren istasyonlarına gözlem evleri kurularak sokak çocukları tespit edilmeli ve bu evlerde barınmaları sağlanmalıdır. Sokak Çocuklarının yaşam biçimleri, sorunları ve çözüm yollarıyla ilgili programlar, projeler hazırlanarak kitle iletişim araçlarıyla kamuoyuna duyurulmalıdır. Toplumun sokak çocuklarına birer suçlu, acınacak bireyler olarak bakmasının önüne geçilerek sokak çocuklarına yapılabilecek yardımlar ve sokak çocukları olgusunun temel sorunlarını önleyici çalışmalar ortaya konulmalıdır.

Kaynakça

- ALTUNTAŞ, B.(2002). *Ankara Sokaklarında Çalışan Çocuklar*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- ALTUNTAŞ, B.(2003). *Mendile, Simite, Boyaya, Çöpe Ankara Sokaklarımda Çalışan Çocuklar*, İstanbul: İletişim Yayınları
- ARNAS, Aktaş, Y. (2004). *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt:2, Sayı:27.
- ÇALIŞMA VE SOSYAL GÜVENLİK BAKANLIĞI (2006). *Çocuk İşçiliğine Hayır*, Ankara.
- ENNEW, J. (1998). *Sokak Çocukları ve Çalışan Çocuklar*, UNİCEF Türkiye Temsilciliği.
- İZMİR ÇOCUK İSTİSMARI ARAŞTIRMA GRUBU (1997). *Sokak Çocuklarının Okula Yönlendirilmesi. İzmir'de Eğitim Hastanelerinde Çocuk İstismarı Tanısı Alan Olgularla İlgili İzmir Çocuk İstismarı Araştırma Grubunun On sekiz Aylık Deneyimi*, İzmir.
- İŞİK O; PINARCIOĞLU M. (2005). *Nöbetleşe Yoksulluk Gecekondulaşma ve Kent Yoksulları: Sultanbeyli Örneği*, İstanbul: İletişim Yayınları
- KULCA Y; Korkmazlar-Oral Ü. (2003). *Yoksulluk ve Sokak Çocukları*”, *Yoksulluk Sempozyumu Bildirileri*, Cilt 3, İstanbul.
- SEZGİN A; ÖKTEM Ö. (1996). *Çocukluk Çağı: Ensest Evdeki Terör (Kadına Yönelik Şiddet)*, İstanbul: Mor Çatı yayınları.
- SHÇEK (2001). *SHÇEK Çocuk Koruma Sisteminin Değerlendirilmesi Nihai Rapor*.
- ŞEN, M. (2004). *Yoksulluk ve Yoksullaşmanın Nedenleri*.
- ŞİŞMAN Y. (2004). *Sokakta Çalışan Çocukların Yaşam Koşulları ve Gelecek Beklentileri, Sorun ve Çözüm Önerilerine Yönelik Eskişehir Örneği*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yayınları, Sayı 187.
- TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ (2004) Nihai Raporu 1.
- UNİCEF (1997). *Dünya Çocuklarının Durumu*, Ankara.
- VATANDAŞ, C (2007). “ İhmal ve İstismarın Çocukları (Sokağın Çocukları ve Aileleri)”, 5. *Sokakta Çalışan ve Yaşayan Çocuklar Sempozyumu*, 4-6 Kasım Gaziantep
- YILMAZ, S. (1998). *Sokak Çocukları*, H.Ü Sosyal Hizmetler Yüksek Okulu Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi